

Rádl redivivus - konečně? [2007]

Před čtyřmi roky proběhla mezinárodní konference pořádaná k 130. výročí narození a k 60. výročí úmrtí Emanuela Rádla, jednoho ze zakladatelů našeho časopisu. O rok později vyšel sborník konferenčních příspěvků, z nichž alespoň některé nebyly laděny jen historicky a připomínkově, ale pokoušely se ukázat na to, že přinejmenším v některých směrech je Rádl dodnes aktuální. O další dva roky později vyšly – česky poprvé v obou dvou svazcích, a navíc spolu s kritickým srovnáním s překlady do jiných jazyků – slavné *Dějiny biologických teorií novověku*, na které se u nás i v odborných kruzích téměř zapomnělo. Ale tyto *Dějiny* jsou jen dalším dokladem nejen aktuálnosti onoho velkého díla tehdy mladého Rádla, ale zároveň živosti jeho podání, jež je prosto všeho suchopáru, ale i jeho schopnosti strhnout pozornost každého, kdo se o problém evoluce opravdově zajímá.

Vydání celého Rádlova velkolepě pojatého díla, navíc díky pečlivosti editorů i porozumění nakladatele, představuje jeden z vrcholů naší polistopadové vědecké knižní produkce, a to nejen z hlediska jeho historické ceny. I když je to jedna ze splátek na velký dluh, který má náš intelektuální svět vůči vynikajícímu českému vědci a mimořádně pozoruhodnému, byť (nebo spíš protože?) neustále provokujícímu filozofovi, jde vsutku o práci, ke které se vracejí četní zahraniční autoři ještě takřka dodnes (v Německu si oba díly znovu vydali – po třetí – ještě před čtvrt stoletím). Po stu letech máme tedy konečně oba díly česky, a to ve velmi důstojném provedení. Zdá se to jen mně, že to přímo volá po pokračování?

Už v 90. letech byly vydány i jiné Rádlovy knížky, např. jeho *Útěcha z filosofie* nebo *Válka Čechů s Němci*; a byli jsme dokonce svědky vcelku neúspěšného pokusu postavit Rádla z dvacátých let proti Rádlovi z let třicátých a zahájit tak jakousi diskusi o jeho – a nejen jeho – vztahu k našim Němcům (k diskusi ovšem na této platformě nedošlo a ani dojít nemohlo); přihodilo se to v předmluvě k znovu otištěné skvělé knížce *O německé revoluci*, spojené vydavatelkou v jeden svazek s českým zněním brožurky *K politické ideologii sudetských Němců*.

Emanuel Rádl byl v loňském roce bohatě připomenut také v obou svazcích Patočkových sebraných spisů *Češi I.-II.* a v nejnovější době právě vyšlou nevelkou Patočkovou knížkou *Věčnost a dějinnost*, která oproti prvnímu vydání, v němž byla (bez prvních stránek, které se jakoby „ztratily“, jak se mělo za to) neprávem zařazena spolu s jedním, ale do té doby nejznámějším z celé řady Patočkových textů o „negativním platonismu“ právě pod tento název, ačkoliv je o několik let starší a její autor zjevně a záměrně míří na Rádla. Pozorný mladý filosof, doc. Filip Karfík z FF UK v Praze, objevil možnost nahradit ony chybějící stránky textem článku, který Patočka takřka v „poslední“ chvíli (před dovršováním

komunistickým pučem) otiskl v *Kritickém měsíčníku*, nad kterým už visel Damoklův meč. Knížka nyní opravdu dělá docela přesvědčivě dojem celku, žel zřejmě nedokončeného (chybí plánovaný konec), a zde vychází s kritickým doslovem, jemuž lze vytknout snad jen to, že se jeho autor nepokusil ani jen naznačit, že v oné „diskusi“ se zemřelým Rádlem si Patočka svou polemiku a své „vyrovnávání“ s ním (ostatně celoživotním, jak naznačuje Karfík) poněkud problematicky usnadnil tím, že ho povážlivě zkreslil.

Už několikrát jsem měl možnost poukázat na to, že Patočkova myšlenka „negativního platonismu“ musela být inspirována a přímo vyvolána, ba vyprovokována Patočkovou četbou Rádlovy *Útěchy z filosofie* (Patočka ji musel číst již brzo po Rádlově smrti, neboť Josef Navrátil ji dal k dispozici i dalším členům Jednoty filosofické; já sám jsem ji prostřednictvím Ludka Brože dostal k přepsání již na přelomu 1942/43). V Karfíkově podání se Patočka v existencialistickém smyslu distancuje od Rádlova esencialismu („Rádl mu byl naopak antipodem filosofie existence: filosofem věčných esencí“ - s. 133). Karfík však zřejmě necítí potřebu byť jen naznačit, že to na Rádla vůbec nesedí. Už na konci *Dějin filosofie II.* zmiňuje Rádl svou „vizi“ konce světa, kdy všechno „jsoucí“ zapadne do propasti a zmizí, zatímco „jako jediná absolutní, jediná platná skutečnost“ zbude zákon „ty máš“, zůstává „jen to, co má být“. A předesílá: „to, co má být, je původcem toho, co jest“ (s. 625). Podle Rádla tedy zapadnou do propasti i všechny „esence“ spolu se všemi „jsoucny“. Právě to má Rádl na mysli, když v poslední kapitole *Útěchy z filosofie* nechává otevřenou možnost, že onomu synkovi z loupežnického rodu to třeba ani nenapadne, že loupit je hanebné, ale že mu to napadnout „mělo“ - a právě to že „byla“ idea. Vyložit ono „ty máš“ jako věčnou esenci, tedy jako něco „jsoucího“, jako „jsoucno“, může jen někdo, kdo správně číst a pochopit neumí nebo nechce. A stavět Marxovo chápání dějin a dějinnosti proti údajnému Rádlovi esencialismu už je - a už tehdy bylo - docela absurdní (a to už vůbec nechci mluvit o tzv. marxismu čili engelsismu s těmi proslulými „věčnými koloběhy“). Zkrátka: nezbytná akribie velí, aby interpret Patočkova způsobu celoživotního vyrovnávání s Rádlem náležitě interpretoval také onu druhou stranu - a nenechal Patočku „mít pravdu“ tam, kde ji nemá (byť jen mlčky). (Je to ve smyslu Masarykova požadavku: nestačí, co říkála ve sporu jedna strana a co druhá, je třeba „konstatovat“, kdo byl v právu a kdo ne, kdo „měl“ pravdu a kdo se mýlil.)

Nicméně už to, že se tak pěkně stává zjevným, že nelze porozumět Patočkovi jen z jeho fenomenologických kořenů ani z jeho vztahu k existencialismu a marxismu, ale že je třeba jej zasadit také do oné významné linie českého myšlení, bez něhož by Patočka nebyl Patočkou, i když se v ní moc pohodlně nikdy necítil, představuje nepřehlédnutelnou Karfíkovu zásluhu dokonce i vedle jeho naprosto respektuhodného

objevitelství. Všechno se zdá nasvědčovat tomu, že i mladším myslitelům, kterým počátek minulého století s oním abrupním ukončením v 50. letech už je minulostí přímo (dokonce ani jen v dětství) nezakoušenou, může Rádl zase představovat postavu živou, zdaleka ne vhodnou jen do muzea nebo do slovníkového hesla (i když se dnes někteří k Rádlovi dostávají - kupodivu - přes Patočku).